

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Statsrådets redogörelse om genomförandet av FN:s handlingsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030

Till framtidsutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om genomförandet av FN:s handlingsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 (SRR 7/2024 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för utlåtande till framtidsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande expert Taru Savolainen, statsrådets kansli
- konsultativ tjänsteman Päivi Kantanen, arbets- och näringsministeriet
- teamledare Jenny Haukka, utrikesministeriet
- direktör Terhi Heinilä, social- och hälsovårdsministeriet
- kulturråd Satu Heikkinen, undervisnings- och kulturministeriet
- diskrimineringsombudsman Kristina Stenman, diskrimineringsombudsmannens byrå
- överdirektör Ilkka Horelli, Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland, ansvarsområdet för arbetarskydd
- generaldirektör Antti Koivula, Arbetshälsoinstitutet
- ledande expert Pia Björkbacka, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- sakkunnig, klimat- och energipolitik Jaakko Haikonen, STTK rf
- ledande expert Anu Tuovinen, Akava ry
- expert Mikko Vieltojärvi, Finlands näringsliv rf
- utvecklingschef Jaana Näsänen, Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT
- projektchef Sini Koskinen, Träproduktindustrin rf
- verksamhetsledare Juska Kivioja, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK ry
- chef Paula Varpomaa, Teknologiindustrin rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Jämställdhetsombudsmannens byrå
- Företagarna i Finland rf.

Inget yttrande av

Utlåtande AjUU 3/2025 rd

- Industrifacket rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Förenta Nationernas (FN) handlingsprogram Agenda 2030 för hållbar utveckling syftar till att utrota fattigdomen och arbeta för en hållbar utveckling där miljön, ekonomin och människan beaktas på lika villkor. Handlingsprogrammet innehåller 17 mål som länderna bör uppnå fram till 2030. Statsrådets redogörelse (SRR 7/2024 rd) beskriver läget för genomförandet av Agenda 2030 i Finland i dag, regeringens viktigaste åtgärder för varje mål för hållbar utveckling såväl i Finland som globalt samt mekanismerna för uppföljning och bedömning av genomförandet.

I FN:s senaste rapport om hållbar utveckling bedöms Finland ha uppnått målen i Agenda 2030 bäst av alla, står det i redogörelsen. Enligt rapporten har Finland uppnått drygt 86 procent av de uppställda målen. De nordiska länderna är starkt representerade i täten. Sverige är tvåa efter Finland, Danmark är trea och Norge sju. Å andra sidan är de negativa externa effekterna av Finlands verksamhet enligt rapporten betydande. När det gäller de negativa externa effekterna är Finlands utmaning avskogning samt klimat- och kväveutsläpp på andra håll i världen till följd av vår import.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet behandlar redogörelsen till den del som berör utskottets ansvarsområde.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Målet att främja jämställdheten mellan könen har skrivits in i handlingsprogrammet för Agenda 2030 både genomgående och som ett separat mål. Programmets femte mål är att uppnå jämställdhet mellan könen och att stärka kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter. Enligt redogörelsen har Finland förbundit sig att uppnå målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och strävar konsekvent efter att stödja främjandet av hållbar utveckling både i Finland och internationellt. I utvecklingspolitiken främjar Finland hållbar utveckling särskilt inom sina egna starka områden där Finland har särskild kompetens, såsom att förbättra kvinnors och flickors rättigheter och ställning.

Att förbättra kvinnors och flickors ställning är en central del av Finlands utrikes- och säkerhetspolitik, och att främja jämställdheten mellan könen är ett av Finlands långsiktiga mål. I enlighet med EU:s riktlinjer strävar Finland stegvis efter att 85 procent av finansieringen av utvecklings-samarbetet skulle främja jämställdheten mellan könen. Finland prioriterar i synnerhet främjandet av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter genom att stödja tjänster inom mödrahälsa och reproduktiv hälsa, tillgången till preventivmedel och trygg abort, sexualfostran, arbete mot barnäktenskap och könsstympning, arbete mot könsrelaterat och sexuellt våld samt rättigheter för personer som hör till könsminoriteter och sexuella minoriteter. Finlands viktigaste partner i detta arbete är FN:s befolkningsfond UNFPA, ett organ med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa. Finland finansierar organisationen i form av både allmänt och öronmärkt stöd. År 2023 fick över

Utlåtande AjUU 3/2025 rd

700 000 kvinnor och unga med stöd av Finland tillgång till tjänster inom sexuell och reproduktiv hälsa och cirka 475 000 oplanerade graviditeter förhindrades.

Finland främjar jämställdheten genom att stödja FN:s enhet för jämställdhet (UN Women) genom frivillig finansiering. UN Women främjar jämställdheten mellan könen och avskaffandet av diskriminering samt stärker kvinnors och flickors ställning, möjligheter och rättigheter. Finland deltar aktivt i UN Womens femåriga kampanj Generation Equality (2022—2026) som främjar jämställdheten mellan könen. Finland har en ledande roll i en grupp som fokuserar på teknik och innovationer som stöder jämställdheten mellan könen. Finland har bland annat stött digital fredsmedling, digital säkerhet för kvinnliga människorättsaktivister samt stärkande av kvinnors och flickors digitala kompetens i utvecklingsländer. Finland stöder också UNICEFs projekt för att utveckla ett virtuellt tryggt rum. Genom det främjas kvinnors och flickors tillgång till sina rättigheter och de tjänster som erbjuds när det gäller könsrelaterat våld samt sexuell och reproduktiv hälsa.

Enligt redogörelsen är jämställdheten mellan könen en av Finlands prioriteringar också i fråga om humanitärt bistånd. Finland är en del av initiativet Call to Action som främjar systematiskt beaktande av förebyggande av könsrelaterat våld och finansieringen av detta genom humanitärt bistånd. Finland har åtagit sig att motarbeta och eliminera sexuella övergrepp och trakasserier inom utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd. Det är också ett villkor i avtalen om finansiering av utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd. I Ukraina främjas jämställdheten mellan könen genomgående i alla projekt. Jämställdheten mellan könen främjas också i fråga om utvecklingspolitiska placeringar. I alla placeringsförhandlingar lyfts jämställdhetsfrågorna fram på ett genomgående sätt och i en del av placeringarna riktas en andel särskilt till projekt som främjar jämställdheten. Exempelvis är Finland ankarinvestorare i placeringsfonden ADB Ventures, som gör största delen (75 %) av sina riskkapitalplaceringar i tillväxtföretag som främjar kvinnors ekonomiska möjligheter och jämställdheten i arbetslivet.

På nationell nivå utarbetar regeringen enligt redogörelsen ett förvaltningsövergripande jämställdhetsprogram för att främja jämställdheten i det finska samhället. Åtgärderna enligt programmet bidrar till att genomföra de gemensamma målen i den jämställdhetspolitiska redogörelsen om att avskaffa diskriminering pga. kön och om att främja jämställdheten mellan könen. Programmet innehåller åtgärder i anslutning till utbildning, arbetsliv, förebyggande av våld, samhälleligt deltagande, internationellt samarbete och EU-samarbete samt åtgärder för att utveckla strukturer för att främja jämställdheten.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, dvs. Istanbulkonventionen, trädde i kraft i Finland för cirka tio år sedan. Våld mot kvinnor är ändå fortfarande ett allvarligt samhällsproblem i Finland. Kommissionen för bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (NAPE) följer och utvärderar genomförandet av Istanbulkonventionen. Kommissionen utarbetar i år en ny genomförandeplan för Istanbulkonventionen 2026—2033. Det har också gjorts ändringar i finsk lagstiftning. I och med de ändringar som trädde i kraft 2025 upphörde medlingen vid våld i nära relationer. Gärningar som syftar till att göra en person till föremål för tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund har blivit straffbara som människohandel, och könsstympning av kvinnor och flickor och förberedelse till kvinnlig könsstympning har blivit straffbara med stöd av särskilda bestämmelser.

Utlåtande AjUU 3/2025 rd

I december 2023 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp för att behandla jämställdheten i arbetslivet och familjeledigheterna. Arbetsgruppen har som mål att före regeringens halvtidsöverläggning bilda sig en uppfattning om hur regeringsprogrammets riktlinjer i synnerhet om förebyggande av diskriminering på grund av graviditet och familjeledighet och familjeledigheter bäst kan genomföras. Som stöd för arbetsgruppen har det gjorts en juridisk utredning om diskriminering på grund av graviditet och familjeledighet där det ges 16 åtgärdsförslag för att stärka skyddet mot diskriminering och för att öka medvetenheten.

Bättre arbetsliv

Mål nummer 8 i Agenda 2030 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväx samt full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. Enligt redogörelsen har regeringen som mål är att styra in Finlands ekonomi på en hållbar tillväxtbana. Den ekonomiska tillväxten påskyndas med hjälp av bättre förutsättningar för rättvis konkurrens, betydande satsningar på FoU-verksamhet, åtgärder som höjer kompetensnivån och åtgärder som förbättrar arbetsmarknaden.

Enligt redogörelsen beror Finlands svaga produktivitetsutveckling bland annat på att det investeras så lite i immateriellt kapital. Finlands satsningar på FoU-verksamhet har varit otillräckliga och de ungas utbildningsnivå har stannat på en lägre nivå än i andra industriländer. Målet att höja Finlands forsknings- och utvecklingsutgifter till 4 procent av bruttonationalprodukten före 2030 stärker för sin del tillväxt och förnyelseförmåga på lång sikt.

Redogörelsen påpekar att Finlands relativa sysselsättningstal har ökat under de senaste åren. Enligt Statistikcentralens arbetskraftsundersökning var trenden för det relativa sysselsättningstalet för 20–64-åringar 72,1 procent i början av år 2014, varifrån den steg till hela 78,6 procent i november 2022. De ekonomiska osäkerhetsfaktorerna återspeglas dock i sysselsättningsläget, som har försämrats på senare tid. Den gynnsamma utvecklingen av det relativa sysselsättningstalet på lång sikt syns inte heller i antalet utförda arbetstimmar på motsvarande sätt. I arbetslivet och på arbetsmarknaden pågår det enligt redogörelsen en global strukturomvandling pga. digitalisering, ökad invandring, befolkningsförändringar och miljöutmaningar. I samband med den framhävs vikten av sådan kompetens som är relevant för arbetsmarknaden och arbetskraftens kontinuerliga lärande.

I Finland har antalet unga som inte arbetar eller studerar minskat relativt sett mellan åren 2009 och 2023. Ändå har deras andel av 15–24-åringarna stannat på en ganska hög nivå, och den uppgick till 7,3 procent av åldersgruppen år 2023. Det innebär att omkring 45 000 ungdomar saknade studie- eller arbetsplats.

Enligt redogörelsen har Finland förbundit sig starkt till internationella avtal, åtaganden och åtgärder för att avskaffa tvångsarbete, modernt slaveri och människohandel samt förbjuda och avskaffa de värsta formerna av barnarbete globalt. Missbruk av personer som kommer till Finland för att arbeta avskaffas genom att kräva arbetstillstånd av dem som kommer till landet. Genom ändringar i den finska lagstiftningen har plockning av vilda bär inkluderats i tillämpningsområdet för lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsonganställning i syfte att bekämpa arbetsrelaterat utnyttjande. Åtgärdsprogrammet mot arbetsrelaterat utnyttjande, som

Utlåtande AjUU 3/2025 rd

godkändes 2024, har fem huvudmål som ska främjas genom sammanlagt 33 åtgärder. Flera åtgärder syftar till att effektivisera myndighetssamarbetet och förbättra informationsutbytet.

Andelen sysselsatta i osäkra anställningsförhållanden (oftast visstids- eller deltidsanställningar) av alla sysselsatta i Finland ligger något under genomsnittet i EU-länderna. Andelen visstidsanställda har på lång sikt inte förändrats nämnvärt i Finland (ca 16—17 % av alla sysselsatta). Det största problemet med visstids- och deltidsanställningar är enligt redogörelsen att de är mycket könsbundna i Finland. Kvinnor arbetar klart oftare som visstids- och deltidsanställda. Även om en del av de osäkra anställningsförhållandena bygger på frivillighet, är de anställningsförhållanden som är osäkra mot personens vilja en faktor som utöver att de ökar segregationen på arbetsmarknaden också försämrar jämställdheten mellan könen.

Internationellt arbetar Finland för att främja människovärdigt arbete genom att påverka via Internationella arbetsorganisationen ILO. Enligt redogörelsen stöder ILO:s agenda för människovärdigt arbete uppnåendet av målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Vid utfrågningen av de sakkunniga i utskottet kritiserades redogörelsen dock för att den inte beaktar de finska frivilligorganisationernas arbete för att människovärdigt arbete och ILO:s grundläggande fri- och rättigheter ska tillgodoses globalt.

Finland finansierar samarbetsprojektet Handel och människovärdigt arbete tillsammans med ILO och Europeiska kommissionen. Finlands finansiering riktas till fem afrikanska länder (Ghana, Moçambique, Kap Verde, Madagaskar och Elfenbenskusten). Finland finansierar också ILO:s globala koalition för social rättvisa, som främjar människovärdigt arbete och sociala rättigheter. Inom EU, FN-systemet och det övriga multilaterala samarbetet betonar Finland enligt redogörelsen i synnerhet vikten av att minska ojämlikhet och främja människovärdigt arbete och grundläggande rättigheter för arbetstagare samt vikten av en inkluderande arbetsmarknad, särskilt inom arbets-, utvecklings- och handelspolitiken.

Dessutom främjar Finland en globalt hållbar bioekonomi bland annat som en del av arbetet vid forumet för världens största ekonomier (den s.k. G20-gruppen). De sakkunniga betonade att export av virke från länder med hållbar skogsvård är ett bättre alternativ än att marknaden utnyttjar skogarna i länder där regelverket för skogsvården är svag. Finland ansågs kunna föregå med gott exempel inom den internationella skogspolitiken, där hållbar skogsanvändning kan skapa ekonomisk tillväxt och minska global avskogning. Branschen ansågs också öka den regionala jämlikheten i Finland.

Välfärd och utbildning

Mål nummer 3 i Agenda 2030 är ett hälsosamt liv och välmående för alla i alla åldrar. Till denna del nämns i redogörelsen det nationella programmet för en motionsinriktad livsstil och funktionsförmåga, Finland i rörelse, som omfattar alla åldersgrupper. De 16 åtgärder som riktas till olika ministeriers förvaltningsområden skapar bestående och strukturella förutsättningar att uppmuntra människor att röra på sig. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet konstaterar att syftet med programmet är att stärka motionens ställning också i arbetslivet till exempel genom att främja motion i samband med pendling. Jämställdheten inom idrotten främjas genom att Du inte är ensamverksamheten permanentas och utvidgas till ungdomssektorn under 2025.

Utlåtande AjUU 3/2025 rd

Mål nummer 4 i Agenda 2030 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Enligt PISA-undersökningarna har finländarnas inlärningsresultat gått neråt från och med år 2006 och i synnerhet försämringen av de grundläggande färdigheterna (läs-, skriv- och räknefärdigheter) kräver åtgärder. Stärkandet av de grundläggande färdigheterna kommer senare att öka antalet personer som avlagt examensutbildning och höja utbildningsnivån. I utbildningen på andra stadiet syns detta i att kompetensnivån bättre kommer att motsvara arbetslivets behov.

Högklassig småbarnspedagogik främjar förutsättningarna för inläring och utbildningsmässig jämlikhet. Enligt redogörelsen riktar regeringen särskilda åtgärder till att höja deltagandegraden inom småbarnspedagogiken hos barn med invandrarbakgrund. Detta stärker kunskaperna i finska och svenska hos barn med invandrarbakgrund och barnens integration i det finländska samhället.

I Finland har jämställdheten inom utbildningen enligt redogörelsen genomgående förverkligats utmärkt internationellt sett om man jämför med till exempel PISA-resultaten, men under de senaste drygt 15 åren har det förekommit utmaningar. Sådana är till exempel den regionala differentieringen av utbildningen, de ökade skillnaderna i inlärningsresultat mellan könen samt det ökande behovet av stöd för lärandet.

Målet med yrkesutbildningen är enligt regeringsprogrammet att säkerställa att alla studerande har tillräckliga yrkesmässiga och kulturella färdigheter samt arbetslivsfärdigheter för att efter studierna fortsätta till arbetslivet eller fortsätta studier. Man strävar efter att stärka samarbetet mellan yrkesutbildningen och näringslivet för att yrkesutbildningen bättre ska svara mot arbetslivets behov. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att det är viktigt att yrkesutbildningen utvecklas så att den bättre motsvarar arbetslivets behov.

I Finland har ökningen av utbildningsnivån stannat av mätt med andelen unga vuxna (25—34-åringar) som avlagt högskoleexamen. Enligt statistiken för 2023 är andelen unga vuxna som avlagt högskoleexamen 39,2 procent av åldersklassen, medan medeltalet för OECD-länderna är 47,6 procent. Utskottet noterar att förnyandet av kompetensen och tillgången på kompetent arbetskraft har lyfts fram som centrala utmaningar till exempel när det gäller att främja den gröna omställningen och cirkulär ekonomi. Nytt kunnande behövs både i produktionsuppgifter och i FoUI-uppgifter som kräver särskild sakkunskap. Utbildningen av experter kan ändå inte bara basera sig på utbildning av ungdomar och ny arbetskraft som kommer in på arbetsmarknaden. Fortbildning, vidareutbildning och omskolning av dem som redan är i arbetslivet måste också stödjas.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande AjUU 3/2025 rd

Helsingfors 6.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Saara-Sofia Sirén saml
vice ordförande Lauri Lyly sd
medlem Miko Bergbom saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Jessi Jokelainen vänst
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Mikko Lundén saf
medlem Niina Malm sd
medlem Anders Norrback sv
medlem Olga Oinas-Panuma cent
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Piritta Rantanen sd
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Timo Suhonen sd
medlem Henrik Vuornos saml.

Sekreterare var

plenarråd Miika Suves.